

Wyrok z dnia 11 czerwca 2003 r., V CK 335/02

Obwód lecznictwa kolejowego – samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej odpowiada solidarnie z "Polskimi Kolejami Państwowymi" S.A. za zobowiązania wynikające z umowy z prowadzącym aptekę o realizację recept bezpłatnych i ulgowych, wystawionych przez obwód jako jednostkę organizacyjną przedsiębiorstwa państwowego "Polskie Koleje Państwowe".

Sędzia SN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

Sędzia SN Bronisław Czech (sprawozdawca)

Sędzia SN Jan Górowski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Haliny Bogusławy G.-N. przeciwko Obwodowi Lecznictwa Kolejowego – Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej w W. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 9 maja 2003 r. kasacji powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 26 kwietnia 2002 r.

zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił apelację pozwanego i zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 2000 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego oraz uchylił nakaz pobrania od powódki na rzecz Skarbu Państwa opłaty sądowej od apelacji pozwanego; zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 2000 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego oraz nie obciążył pozwanego opłatą sądową od kasacji powódki.

Uzasadnienie

Powódka żądała zasądzenia od pozwanego kwoty 54 725,33 zł z ustawowymi odsetkami. Twierdziła, że – prowadząc na podstawie koncesji Aptekę „P.B.” w W. – zawarła w dniu 3 marca 1997 r. z Obwodem Lecznictwa Kolejowego w W. umowę w przedmiocie realizacji recept zniżkowych i bezpłatnych, wystawionych przez kolejową służbę zdrowia osobom uprawnionym. W umowie tej Obwód zobowiązał

się do refundacji wartości zrealizowanych recept, a dochodzona pozwem kwota stanowi należność z tego tytułu za październik, listopad i grudzień 1998 r.

Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej uwzględnił powództwo nakazem zapłaty z dnia 12 września 2000 r., a Sąd Okręgowy we Wrocławiu, wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2001 r., nakaz ten utrzymał w mocy.

Sąd Okręgowy ustalił, że powódka zawarła przedmiotową umowę z Obwodem Lecznictwa Kolejowego w W., stanowiącym jednostkę organizacyjną Przedsiębiorstwa Państwowego PKP. Jednostka ta zarządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej nr 30 z dnia 30 listopada 1998 r. przekształcona została w Obwód Lecznictwa Kolejowego – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w W., który uzyskał wpis do rejestru i osobowość prawną z dniem 30 grudnia 1998 r. Za zobowiązania dawnego Obwodu Lecznictwa Kolejowego odpowiadają solidarnie PKP i wydzielony z nich Obwód Lecznictwa Kolejowego – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w W., który jest w sprawie stroną pozwaną (§ 40 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1981 r. w sprawie wykonania ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, Dz.U. Nr 31, poz. 170 ze zm.).

Na skutek apelacji strony pozwanej Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem zaskarżonym kasacją zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że uchylił przedmiotowy nakaz zapłaty i powództwo oddalił. Według Sądu Apelacyjnego, brak podstaw prawnych, by za zobowiązania Obwodu Lecznictwa Kolejowego w W. odpowiadała strona pozwana, będąca od 30 grudnia 1998 r. Obwodem Lecznictwa Kolejowego – Samodzielnym Publicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej w W.

Powódka w kasacji zarzuciła naruszenie prawa materialnego – art. 44 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1995 r. o przedsiębiorstwie państwowym „Polskie Koleje Państwowe” (Dz.U. Nr 95, poz. 474 ze zm. – dalej: "ustawa o PKP") i art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408 ze zm.) przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że Minister Transportu i Gospodarki Morskiej nie miał uprawnień do utworzenia samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej pod nazwą "Obwód Lecznictwa Kolejowego – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej" z siedzibą we Wrocławiu z wyodrębnionej ze struktury Przedsiębiorstwa Państwowego PKP w Warszawie jednostki organizacyjnej pod nazwą Obwód Lecznictwa Kolejowego we Wrocławiu, naruszenie art. 44 ust. 5 ustawa o PKP przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że

nie znajdował zastosowania przy tworzeniu przez Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej z jednostki organizacyjnej wydzielonej z PKP na podstawie art. 44 ust. 1 ustawy o PKP oraz naruszenie § 40 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1981 r. w sprawie wykonania ustawy o przedsiębiorstwach państwowych przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że nie znajdował zastosowania przy tworzeniu przez Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej z jednostki organizacyjnej wydzielonej z PKP na podstawie art. 44 ust. 1 ustawy o PKP.

Przytaczając wymienione podstawy kasacji, powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie – o zmianę tego wyroku przez oddalenie apelacji strony pozwanej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powódka wyprowadziła roszczenie z umowy z dnia 3 marca 1997 r. zawartej z Obwodem Lecznictwa Kolejowego w W. Dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie ma zatem, kto był stroną umowy zawartej przez powódkę, a w szczególności, czy stroną tą jest pozwany Obwód Lecznictwa Kolejowego – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w W., mający osobowość prawną, oraz czy wykonanie zobowiązania z przedmiotowej umowy może obciążyć pozwany Obwód, a jeżeli tak, to na jakiej podstawie. Rozważając te kwestie, trzeba mieć na względzie wielokrotne zmiany w aktach normatywnych mających zastosowanie w sprawie.

W ostatnich dziesięcioleciach kolejową służbę zdrowia organizowało przedsiębiorstwo państwowe "Polskie Koleje Państwowe". Stanowiły o tym kolejno art. 10 ustawy z dnia 2 grudnia 1960 r. o kolejach (Dz.U. Nr 54, poz. 311 ze zm.) oraz art. 11 ustawy z dnia 27 kwietnia 1989 r. o przedsiębiorstwie państwowym „Polskie Koleje Państwowe” (Dz.U. Nr 26, poz. 138 ze zm.). Kolejna ustawa z dnia 6 lipca 1995 r. o przedsiębiorstwie państwowym „Polskie Koleje Państwowe” w art. 10 ust. 1 według brzmienia obowiązującego do dnia 31 grudnia 1998 r. stanowiła, że PKP tworzy i utrzymuje, na zasadach określonych odrębnymi przepisami, publiczne zakłady opieki zdrowotnej, zwane "kolejową służbą zdrowia". Na tle tych przepisów jednostki organizacyjne kolejowej służby zdrowia były jednostkami organizacyjnymi przedsiębiorstwa państwowego PKP jako osoby prawnej. Sposób

(źródło) finansowania tych jednostek jest nieistotny dla tej kwestii. Z dniem 1 stycznia 1999 r. przepis art. 10 został uchylony przez ustawę z dnia 17 grudnia 1998 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwie państwowym „Polskie Koleje Państwowe” (Dz.U. Nr 162, poz. 1120).

Ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408 ze zm. – dalej: "u.z.o.z."), w brzmieniu kolejnych nowelizacji stanowiła, że w okresie od dnia 5 grudnia 1997 r. do dnia 31 grudnia 2000 r. publiczny, samodzielny zakład opieki zdrowotnej mógł być utworzony przez przedsiębiorstwo państwowe "Polskie Koleje Państwowe".

W chwili zawarcia umowy (3 marca 1997 r.) Obwód Lecznictwa Kolejowego w W. był jednostką organizacyjną przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”, kontrahentem powódki było zatem to przedsiębiorstwo. W sprawie nie była i nie jest podnoszona kwestia umocowania przedstawicieli Obwodu przez odpowiednie organy przedsiębiorstwa państwowego PKP do zawarcia umowy. Pozwany Obwód Lecznictwa Kolejowego – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w W. uzyskał osobowość prawną w dniu 30 grudnia 1998 r., nie był zatem kontrahentem powódki, a dochodzone roszczenie dotyczy okresu sprzed uzyskania osobowości prawnej. Upatrywanie źródła zobowiązania pozwanego przez skarżącego w przepisach dotyczących powoływania kolejowych, samodzielnych, publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz w decyzji o takim powołaniu jest trafne.

W okresie od dnia 5 grudnia 1997 r. do dnia 31 grudnia 2000 r. przedsiębiorstwo państwowe „Polskie Koleje Państwowe” mogło utworzyć publiczny zakład opieki zdrowotnej. Ustawa o zakładach opieki zdrowotnej w art. 36 w brzmieniu obowiązującym w okresie od dnia 5 grudnia 1997 r. (Dz.U. Nr 104, poz. 661) stanowiła, że tworzenie, przekształcenie i likwidacja publicznego zakładu opieki zdrowotnej następuje w drodze zarządzenia właściwego ministra lub wojewody albo w drodze uchwały organu gminy lub uchwały zgromadzenia związku gmin, chyba że przepisy ustawy lub przepisy odrębne stanowią inaczej. W okresie od dnia 5 grudnia 1997 r. do dnia 12 stycznia 2001 r. w ustawie o zakładach opieki zdrowotnej zamieszczony był przepis art. 8a ust. 4, który stanowił, że do publicznego zakładu opieki zdrowotnej utworzonego przez przedsiębiorstwo państwowe "PKP" stosuje się przepisy o przedsiębiorstwie państwowym "PKP" w zakresie spraw nie uregulowanych w tej ustawie. (...)

Artykuł 44 ustawy o PKP w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 stycznia 1999 r. stanowił m.in., że Minister Transportu i Gospodarki Morskiej może, w terminie do dnia 31 grudnia 1998 r., wydzielić z PKP jednostki organizacyjne lub zorganizowane części mienia tego przedsiębiorstwa w celu tworzenia z nich odrębnych przedsiębiorstw państwowych lub innych państwowych jednostek organizacyjnych, oraz że do wydzielenia takiego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące podziału przedsiębiorstw państwowych.

W dniu 22 października 1998 r. Minister Transportu i Gospodarki Morskiej podjął decyzję nr 47 w sprawie wydzielenia z przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” jednostek organizacyjnych kolejowej służby zdrowia i w dniu 30 listopada 1998 r. wydał zarządzenie nr 30 w sprawie utworzenia samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej pod nazwą „Obwód Lecznictwa Kolejowego w W. – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej” (Dz.Urz. MTiGM Nr 4, poz. 30).

Podstawą prawną wydania wymienionej decyzji nr 47 był art. 44 ust. 1 pkt 1 ustawy o PKP, a zarządzenia nr 30 – także art. 8 ust. 1 i art. 35b u.z.o.z. Zarządzenie to weszło w życie z dniem 1 listopada 1998 r., a na szczególną uwagę – z punktu widzenia niniejszej sprawy – zasługują § 6, 8 i 10. Według § 6 ust. 1 zakład – rozumiany jako samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej – tworzy się na bazie wydzielanej z przedsiębiorstwa państwowego "PKP" i przekształcanej w samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej jednostki organizacyjnej kolejowej służby zdrowia pod nazwą Obwód Lecznictwa Kolejowego w W. Paragraf 8 zarządzenia stanowi, że utworzony samodzielny publiczny zakład wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki wydzielonej jednostki organizacyjnej, o której mowa w § 6 ust. 1 bez względu na charakter stosunku prawnego z którego te prawa i obowiązki wynikają, a w § 10 określono, że do dnia 31 grudnia 1998 r. zakład ten gospodaruje środkami finansowymi w ramach przyznanej dotacji budżetowej dla jednostek kolejowej służby zdrowia ze środków budżetowych państwa na rok 1998. (...)

Stosownie do art. 93 Konstytucji, Minister Transportu i Gospodarki Morskiej w wymienionym zarządzeniu nie mógł w sposób wiążący postanowić, że utworzony samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki wydzielonej jednostki organizacyjnej bez względu na charakter stosunku prawnego z którego te prawa i obowiązki wynikają. Nie znaczy to jednak, że

utworzony wspomnianym zarządzeniem Obwód Lecznictwa Kolejowego – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w W. nie odpowiada za zobowiązania Obwodu Lecznictwa Kolejowego w W. z okresu, gdy pozostawał jeszcze w strukturze organizacyjnej przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”. Decydują o tym inne przepisy rangi ustawowej, a nie wymienione zarządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej.

Wyżej wspomniano, że art. 44 ust. 5 ustawy o PKP (w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 stycznia 1999 r.) stanowił, iż do wydzielenia z przedsiębiorstwa PKP i utworzenia odrębnych przedsiębiorstw państwowych lub innych państwowych jednostek organizacyjnych, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące podziału przedsiębiorstw państwowych.

W doktrynie przyjmuje się, że stosowanie „odpowiednie” przepisu prawa może polegać na jego stosowaniu bądź wprost, bądź ze zmianami uwzględniającymi charakter stosunków prawnych, do których należy stosować przepis, bądź na wyłączeniu stosowania. W judykaturze jest przyjęte, że stosowanie „odpowiednie” przepisu prawa procesowego oznacza niezbędną adaptację (i ewentualnie zmianę niektórych elementów) normy do zasadniczych celów i form danego postępowania, jak również pełne uwzględnienie charakteru i celu danego postępowania oraz wynikających stąd różnic w stosunku do uregulowań, które mają być zastosowane. (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1995 r., III CZP 110/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 177 oraz uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 1997 r., III CZP 55/97, "Prokuratura i Prawo" Orzecznictwo 1998, nr 2, poz. 35). Takie rozumienie stosowania „odpowiedniego” przepisu procesowego może być przyjmowane również w odniesieniu do przepisów prawa materialnego.

Paragraf 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1981 r. w sprawie wykonania ustawy o przedsiębiorstwach państwowych przewiduje dwie formy podziału przedsiębiorstwa państwowego. Podział ten polega na tym, że tworzy się z jednego przedsiębiorstwa dwa lub więcej przedsiębiorstw, wydzielając i organizując części załogi oraz zespoły środków trwałych i obrotowych należących do przedsiębiorstwa ulegającego podziałowi. W takiej sytuacji przedsiębiorstwo ulegające podziałowi przestaje istnieć, a w jego miejsce powstają dwa przedsiębiorstwa lub więcej. Dokonanie takiego podziału prowadzi w swych skutkach do wykreślenia z rejestru przedsiębiorstw państwowych przedsiębiorstwa

ulegającego podziałowi oraz do wpisania do tego rejestru przedsiębiorstw utworzonych w wyniku podziału (§ 38). Podział przedsiębiorstwa może polegać może również na wyłączeniu z przedsiębiorstwa jednostki lub jednostek organizacyjnych, o których mowa w § 16 ust. 1, w celu włączenia ich do innego przedsiębiorstwa; składniki majątkowe ujęte w bilansie wyłączonych jednostek przekazywane są odpłatnie (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 października 1983 r., III PRN 1/83, OSNCP 1984, nr 6, poz. 95). Powołane rozporządzenie w § 40 stanowi, że przedsiębiorstwa utworzone w wyniku podziału odpowiadają solidarnie za zobowiązania przedsiębiorstwa ulegającego podziałowi, przy czym odpowiedzialność ta nie zależy od zakresu podziału składników majątkowych (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 października 1983 r., II CR 305/83, OSNCP 1984, nr 5, poz. 81 oraz Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 lutego 1995 r., I ACr 883/94, "Prawo Gospodarcze" 1996, nr 4, s. 35).

Utworzenie Obwodu Lecznictwa Kolejowego w W. – Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej nie jest żadną z form podziału przedsiębiorstwa, o jakich mowa w § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1981 r. Nie znaczy to jednak, że do tego utworzenia nie mają zastosowania przepisy wymienionego rozporządzenia, skoro mają być one stosowane „odpowiednio”. Odnosi się to w szczególności do majątku i pracowników Obwodu (§ 36) oraz do solidarnej odpowiedzialności za zobowiązania przedsiębiorstwa ulegającego podziałowi (§ 40). Jest oczywiste – co trafnie podkreślił skarżący w kasacji – że utworzony Obwód nie może odpowiadać solidarnie za wszystkie zobowiązania przedsiębiorstwa PKP, lecz tylko za te, które związane są z działalnością Obwodu, gdy pozostawał on jeszcze w strukturze organizacyjnej PKP, albowiem § 40 rozporządzenia ma tu zastosowanie jedynie odpowiednio. (...)

W konsekwencji należy przyjąć, że pozwany Obwód Lecznictwa Kolejowego w W. – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej odpowiada solidarnie z przedsiębiorstwem państwowym „Polskie Koleje Państwowe” S.A. za zobowiązania wynikające z umowy z prowadzącym aptekę o realizację recept bezpłatnych i ulgowych, wystawionych przez Obwód Lecznictwa Kolejowego w W. jako jednostkę organizacyjną przedsiębiorstwa państwowego Polskie Koleje Państwowe (por.

uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2001 r., III CA 1/01, nie publ.).

Stanowisko to nie pozostaje w sprzeczności z dotychczasową judykaturą, w której przyjęto, że samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej powstały z przekształcenia publicznego zakładu opieki zdrowotnej prowadzonego w formie jednostki budżetowej nie jest obowiązany do naprawienia szkody wyrządzonej przed dokonaniem przekształcenia przez funkcjonariusza państwowego będącego pracownikiem przekształconego zakładu (zob. np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1999 r., III CZP 11/99, OSNC 2000, nr 1, poz. 2 oraz z dnia 5 grudnia 2002 r., III CZP 75/02, OSNC 2003, nr 10, poz. 134), sprawa niniejsza dotyczy bowiem zakładu opieki zdrowotnej, który nie był zakładem budżetowym, lecz jednostką organizacyjną przedsiębiorstwa państwowego.

W przedstawionej sytuacji powództwo w sprawie niniejszej mogło być skutecznie wytoczone przeciwko jednemu dłużnikowi solidarnemu, tj. pozwanemu Obwodowi (art. 366 § 1 k.c.). (...)

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 393¹⁵ k.p.c.).